

САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу

САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ
Зборник радова са III научног скупа младих филолога Србије одржаног
12. марта 2011. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу

Година III / Књ. 1

Издавач

Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу

Уређивачки одбор

проф. др Милош Ковачевић
проф. др Радивоје Младеновић
проф. др Никола Рамић
проф. др Драган Бошковић
доц. др Маја Анђелковић
мр Часлав Николић
Јелена Петковић

Одговорни уредник

проф. др Милош Ковачевић

Рецензенти

проф. др Милош Ковачевић
др Стана Ристић, научни саветник
проф. др Радивоје Младеновић
проф. др Божинка Петронијевић
проф. др Јелена Јовановић
проф. др Тијана Ашић
проф. др Никола Рамић
проф. др Анђелка Пејовић
доц. др Јована Димитријевић-Савић
доц. др Сања Ђуровић
доц. др. Владимир Поломац

Лектура и коректура

Јелена Петковић
Бојана Вељковић
Тања Танасковић

За издавача

проф. Слободан Штетић,

Технички уредник

Ненад Захар

Штампа

Интерагент, Крагујевац

Тираж

150 примерака

ISBN 978-86-85991-39-4

Зборник радова са III научног скупа младих филолога Србије,
одржаног 12. марта 2011. године
на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу

САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Година III / књ. 1

Крагујевац, 2012.

УЗ ДВОКЊИЖЈЕ СА III СКУПА МЛАДИХ ФИЛОЛОГА

Резултати са III научног скупа младих филолога Србије *Савремена проучавања језика и књижевности*, одржаног 12. марта 2011. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу презентују се научној и стручној филолошкој јавности у ове две књиге.

Сам назив скупа показује да двотомни зборник доноси резултате из две тематско-научних области: из лингвистике и из књижевности. А језик и књижевност и јесу области што одражавају научно-наставну суштину филолошког дела Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу. Уз то то су научне области из којих се изводе докторске студије на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. Због тога је скуп младих филолога нераскидиво повезан са докторским студијама, он је на својеврстан начин и пратилачки и интегрални део докторских студија. На њему, наиме, учествују сви докторанди са прве и друге године докторских студија језика и књижевности. Докторанди са докторских студија само су део, и то мањи, учесника овога скупа. На овоме, трећем по реду скупу младих филолога, с рефератима је учествовало више од сто педесет младих филолога не само из Србије, мада их је са наставних и научноистраживачких институција у Србији било највише. Овај скуп тако пружа ретку прилику да се на једном месту сусретну млади који су или на уласку у научне филолошке воде или су у њих већ увелико закорачили. Овај скуп и јесте посвећен њима, и само њима. Или је можда правилније рећи: овај скуп је њихов и само њихов скуп.

Реферати се овде штампају у два тома, који одражавају дисциплинарну структуру скупа. Први том доноси реферате са секције *Савремена проучавања језика*, а други са секције *Савремена проучавања књижевности*. Сви пријављени и поднесени реферати нису, међутим, нашли места у овим зборницима, него само они који су прошли научну рецензију угледних филолога. Сама та чињеница својеврсни је посредни показатељ научне вредности овде штампаних прилога. Ти прилози, наиме, сведоче о заиста завидном научном нивоу њихових аутора, међу којима има и оних којима су ово први објављени научни радови. Радови штампани у овом двотомном зборнику на одређен начин репрезентују актуелни тренутак савремене филологије из перспективе њених најмлађих научних посленика. Док овај зборник иде у штампу, већ су разаслани позиви за IV скуп младих филолога, тако да је овај скуп, на задовољство како његових организатора тако и његових учесника, већ добио карактер традиционалног. А из вида не треба испустити ни чињеницу да је ово једини скуп ове врсте не само у Србији него и на Балкану.

За реферате и у њима изнесене резултате заслужни су искључиво референти – учесници овога скупа. За организацију скупа најзаслужнији су млади филолози са ФИЛУМ-а, а за штампање овога као и зборника са претходна два скупа заслужан је пре свега ФИЛУМ. И свима се мора одати захвалност, јер без њих ни скупа младих филолога, ни ових двотомних зборника са њега не би било.

О ЛИНГВИСТИЧКОЈ КЊИЗИ ЗБОРНИКА СА III СКУПА МЛАДИХ ФИЛОЛОГА

Прва књига зборника *Савремена проучавања језика и књижевности* са III скупа младих филолога, одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу 12. марта 2011. године доноси укупно 46 лингвистичких реферата тематски разврстаних у шест поглавља: I. *Дијалектолошка и ономастичка проучавања* (садржи три рада), II. *Морфолошка и твorbена проучавања* (садржи четири рада), III. *Лексикосемантичка проучавања* (садржи осам радова), IV. *Синтаксичка проучавања* (садржи четири рада), V. *Стилистичка и семантичка проучавања* (садржи девет радова), VI. *Примењенолингвистичка проучавања* (садржи осаманаест радова).

Оваква тематска структура лингвистичке књиге зборника показује да су реферати на III скупу младих филолога били готово расподељени у две велике групе. Прву би чинили реферати који су се бавили питањима што припадају свим системсколингвистичким дисциплинама, укључујући ту и она три што репрезентују дијалектологију и ономастику, а другу – реферати контрастивног или методичког типа

Првој групи углавном припадају србистички радови, док другу групу по правилу представљају радови младих филолога који се баве страним филологијама. Тако су се у овом зборнику сусрели критеријуми националне и страних филологија, који су често и интерферирани, посебно у контрастивнолингвистичким радовима. Неспорно је да су сви радови, с обзиром на младост својих аутора – више него завидног научног квалитета. Уосталом, сви су они прошли рецензентску процедуру, у којој су учествовали најеминентнији лингвисти са српских универзитета и института.

Сви радови обухваћени овом књигом зборника доносе квалитет не само у одабиру тема, него и још више у начину њихове обраде. Готово сви аутори врло добро владају различитим лингвистичким теоријама, добро познају актуелна лингвистичка „кретања“ и различите методе лингвистичких истраживања. Користе их и с њима кореспондирају. Зато смо сигурни да ће и ова, уз претходне две филолошке књиге са скупа младих филолога на ФИЛУМ-у у Крагујевцу, наћи своје место не само у српској лингвистици.

Крагујевац, фебруара 2012. годне

Уредници

САДРЖАЈ

Уз двокњижје са III скупа младих филолога / 5
О лингвистичкој књизи зборника са iii скупа младих филолога / 7

I ДИЈАЛЕКТОЛОШКА И ОНОМАСТИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Мирјана Пеџровић Савић

О пореклу лексике свадбених обичаја и неке њене историјске потврде(област Рађевина) / 15

Тања Танасковић

Мушки надимци у селу Шљивовцу код Крагујевца / 23

Бојана Вељовић

О неким особинама фонетизма говора Тутина и околине / 33

II МОРФОЛОШКА И ТВОРБЕНА ПРОУЧАВАЊА

Драгана Цвијовић

О неким граматичко-семантичким особинама именица на -о у српском језику / 47

Ивана Маринковић, Јована Јовановић

Творбена анализа неких именица из класе етника у српском језику / 55

Ана Ранђеловић

Терминолошко-методолошки проблеми у именичкој префиксацији / 65

Анеџа Спасојевић

Неке морфолошке особености у језику романа *Ходочашће*
Арсенија Његована Борислава Пекића / 71

III ЛЕКСИЧКО-СЕМАНТИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Ненад Ивановић

Индивидуална лексика: творбено–семантичке и творбено–стилске одлике индивидуализама у српском језику (на материјалу из Речника САНУ) / 85

Милица Стојановић

Семантика глаголског префикса *пре-* у српском језику / 101

Светлана Слијепчевић

О апстрактној лексици у политичком дискурсу (на примеру концептуализације *Србије*) / 113

Јелена Јанковић

Фитоними од придева *бео* у српском језику / 121

Нађаша Миланов

Семантика глаголског префикса *по-* у српском језику / 141

Јованка Милошевић

Глаголи са значењем ударања у савременом српском језику (лексичко-семантичка анализа) / 153

Данијела Станић

Променљиви придеви са именичком основом који означавају боје / 165

Иван Књижар

О неким колокацијама с именицом *реч* / 175

IV СИНТАКСИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Тијана Крстић

Модалне и временске употребе кондиционала презента у француском и потенцијала у српском језику / 183

Вера Јовановић

О једном типу ситуације у француском језику / 195

Маја Жарковић

Партиципски придјиви као премодификатори именичке фразе / 203

Нађалија Живковић, Каширина Аксић

Формална семантика неких глаголских времена у српском језику / 213

V СТИЛИСТИЧКА И СЕМАНТИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Вера Ђеврић Нишић

О кумулацији осамостаљених језичких јединица у роману *Очеви и оци* Слободана Селенића / 227

Јелена Максимовић

Метонимија у новинским извештајима / 233

Слободан Новокмећ

Сликовитост поредбених конструкција у роману *Тврђава* Меше Селимовића / 239

Марија Милосављевић Тодоровић, Марина Сјасојевић

О особеностима огласа на интернет сајтовима намењеним оглашавању / 249

Aleksandra Milčić Radovanović

Administrativna leksika u prevodima romana Ive Andrića na engleski / 257

Соња Миловановић

Језичко-стилске одлике романа *Одбрана и последњи дани* Борислава Пекића (Семантостилистички ниво) / 265

Аида Шеховић

Рецепција архаизама код говорника српског језика / 277

Каталин Озер

Номиналне форме ословљавања на факултету / 285

Ана Шарчевић, Ивана Николић

Концептуалне метафоре у српском, енглеском и шпанском језику: локализација унутар универзалног система / 297

VI ПРИМЕЊЕНОЛИНГВИСТИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Будимка Ускоковић

МОТИВАЦИЈА ЗА УЧЕЊЕ НЕМАЧКОГ ЈЕЗИКА ИЗВАН
ОКВИРА ОБАВЕЗНОГ ШКОЛОВАЊА / 311

Јулијана Вулешић

Анализа часова немачког језика у крагујевачким средњим
школама са аспекта коректуре грешака / 323

Нађааша Вукајловић

Разлози студената за страх од усменог изражавања на немачком језику / 331

Тјана Кukić

Izostavljanje određenog člana kod učenika italijanskog jezika
kao stranog čiji je maternji jezik srpski / 341

Даница Јерошијевић

Предлози наставника за превод енглеских фразних
глагола са партикулом *off* / 351

Sandra Buljanović

O mogućnostima prevođenja glagolskih vremena, člana i roda s
mađarskog na srpski: primer romana Mora Jokaija *Zlatan čovek* / 367

Катјарина Крстић

Невербална комуникација у настави шпанског језика / 379

Марија Стјанојевић

Бењаминов есеј *Задајтак преводиоца* и његова сродност са теоријом
језика Вилхелма Фон Хумболта – истраживања Крисоле Камбас / 391

Марина Кебара

Психолошке основе лингвистичке теорије Јана Бодуена Де Куртенеа
као пионирски допринос настанку психолингвистике / 397

Данка Синадиновић

Улога различитих компонената мотивације у учењу
енглеског као страног језика код одраслих / 407

Ивана Ђирковић Миладиновић

Афективни аспекти учења енглеског језика као страног / 421

Радмила Сузић, Тијана Дабић

Веза између мотивације за учењем енглеског језика и језичке анксиозности / 431

Соња Хорњак

Фактор мотивације у процесу усвајања страних језика / 443

Маја Марковић

Неки аспекти примене теорије вишеструких интелигенција на
учење енглеског као страног језика у основној школи / 453

Марко Банковић

Утицај енглеског језика на давање назива привредним
субјектима у Републици Србији / 463

Војана Radenković Šošić, Jelena Božović

Улога превођења у настави стручног језика / 469

Миљана Стојковић

„Clickers“ – значај и могућност примене у настави енглеског језика / 475

Катари́на Аксић

Семантичка категоризација глагола са префиксом
раз- и њихови енглески еквиваленти / 481

Аутори / 492

Светлана СЛИЈЕПЧЕВИЋ¹
Београд

О АПСТРАКТНОЈ ЛЕКСИЦИ У ПОЛИТИЧКОМ ДИСКУРСУ (на примеру концептуализације Србије)²

Предмет овог рада су најфреквентније лексеме у политичком дискурсу Србије, с посебним освртом на концептуализацију појма *Србија*. Корпус чине говори политичара из саопштења за јавност, транскрипта емисија и др. у периоду од шест месеци (занемарен је тзв. секундарни политички дискурс, дискурс новинара, политичких аналитичара и сл.). На основу такве грађе сачињене су листе најфреквентнијих речи. Као што се лексичко значење остварује у интеракцији између језика, мишљења и стварности, тако су се и резултати оваквог, квантитативног истраживања о најчешћим речима наметнули као полазна основа за темељније изучавање природе политичког говора, мишљења и разумевања стварности. Следећи циљ био је истражити како помоћу лексике коју не можемо сврстати ни у непожељну ни у претерано експресивну политичари делују на реципијенте. У овом раду, поред тога што је дат преглед најучесталијих појмовних метафора у оквиру којих се јавља *Србија*, открива се зашто су баш те метафоре најзаступљеније и какве утиске остављају на реципијенте.

Кључне речи: концептуализација, појмовна метафора, политички дискурс

0.1. Политички језик је термин који се употребљава у лингвистици како би означио онај варијетет језика чији су главни репрезенти политичари и политички аналитичари. Овај језик се у литератури углавном доживљава као хипоним у односу на термин бирократски језик. О бирократском језику се много више и чешће писало. О *бирокрајизацији* језика се међу српским лингвистима почело расправљати крајем седамдесетих година двадесетог века (према Кликовац 2008: 93). Циљ бирократског, а самим тим и политичког језика, углавном јесте да делује научно, књишки, а заправо је квазиинтелектуалан. Ниво категоризације је у таквом језику присутан у већој мери него у свакодневном говору, пречесто се среће и ублажено приказивање стања ствари, као и индиректно навођење узрочника неке појаве (Кликовац 2008: 49). Све то, скоро по правилу, није у складу са темом и ситуацијом. Под појмом бирократски језик данас се подразумева језик бирократије – пре свега државне и политичке (Кликовац 2008: 99). Дешава се и да се бирократски језик изједначава са појмом политички језик, јер како наводи Д. Кликовац цитирајући Милана Шипку „политички дискурс какав ми данас имамо претежно је идиом наше политичке бирократије“. Пошто се с променом политичких прилика, мењао и језик, под кров појма бирократски језик, за разлику од седамдесетих година, сада иду и језици државне администрације, али и језици појединих струка попут економије и медицине.

0.2. Основне одлике бирократског језика, како наводи Иван Клајн, јесу: преопширност, компликованост, неодређеност и стереотипност. Клајн такође исти-

¹ Svetlana.Slijepcevic@isj.sanu.ac.rs

² Овај рад је настао у оквиру пројекта 178009 *Лингвистичка истраживања савременог српског стандардног језика и израза Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*, који у целини финансира Министарство за просвету и науку Републике Србије.

че да су ове особине међусобно повезане, условљене и да се не могу јасно разграничити (Клајн 2007: 185). Преопширност се овде истиче као најочљивија особина. Милован Данојлић каже: „вештина да се говори, а да се ништа не каже“, а то се још може назвати поетиком празнословља, бирократским фразирањем или способношћу говорења без информације (Група аутора 2006: 281). Ранко Бугарски мисли да се уз помоћ недовољно јасног говора може свесно вршити манипулација, мистификација и отуђење. За то је нарочито подесан монолог претежно ритуалног карактера који нити је погодан за праву комуникацију нити њој уопште тежи (према Кликовац 2008).

0.3. Циљеви овог истраживања били су разоткривање лексике политичких говора, састављање фреквенцијског речника говорника, у овом случају политичара, проналажење најчешћих фраза, синтагми и других конструкција значајних за укупно разумевање поменутих говора, као и њихово међусобно условљавање. У раду се тежи проналажењу законитости у појављивању, а крајњи циљ је условно ванлингвистички: разумевање механизма мишљења и саопштавања порука у политичким говорима. Пошто је главна сврха политичког дискурса убеђивање и манипулација јавношћу и јавним мњењем (Силашки 2009: 14), важан лингвистички циљ је и разоткривање лексичких средстава којима се политичар служи да би постигао сугестивност, на који начин он покушава да утиче на обликовање мишљења, ставове, закључивање масе. Све то подразумева да ће се наше истраживање наћи на пољу критичке анализе дискурса, јер су основни циљеви ове области анализи и опис односа језика и моћи. Како бисмо остварили овакве циљеве, користили смо се и термилошким и методолошким апаратом когнитивне лингвистике, те смо један део истраживања посветили појмовним метафорама карактеристичним за појам *Србија*. Под појмовном метафором подразумевамо „разумевање једног појма (или појмовног домена) помоћу другог појма (појмовног домена)“ (Кликовац 2004: 11).

0.4. Корпус је разнолик, у обзир су узети: интервјуи у штампаним медијама и транскрипти емисија, а изузете су унапред припремане изјаве и саопштења итд.³

3 Корпус је временски ограничен на период од 1. маја 2009. године до 1. децембра 2009. године. Свака од шест странака (ДС, ДСС, ЛДП, СПС, СНС, СРС) у материјалу је једнако заступљена: са око десет хиљада речи. Када су обрађивани интервјуи, ради што прецизнијих података, одстрањена су питања новинара и свих других лица која не припадају одређеној политичкој странци. Дакле, узети су у обзир само говори политичара, тзв. примарни политички дискурс (Силашки 2009: 22). Сви извори стоје у архиви следећих страна на Интернету:

– сајт Б92 телевизије са које су преузети транскрипти следећих емисија: *Утисак недеље*, 13. септембар 2009, 28. септембар 2009, 18. октобар 2009 (УН 13.9; 28.9; 18.10); *Интервју са Југославом Ђосићем*, 30. септембар 2009. г. (ИЈЂ 30.9); *Кажипрсти*, 14. септембар 2009. г. (К 14.9);

– официјелни сајт Социјалистичке партије Србије – *Правична одлука суда шемељ дугорочне стабилности*, 19. октобар 2009. г. (СПС 1), *Нећу свађу, али не присиљајем на пријиске*, 5. август 2009 (СПС2), *На КиМ се крише људска права*, 29. мај 2009. г. (СПС 3), *Одлука о белом шенгену ове, примена цдуће године*, 29. мај 2009. г. (СПС 4), *СПС ће бити уздржан*, 24. август 2009. г. (СПС 5), *Ошкази и отиушћања нису добродошли у Народној скуиштини*, 1. октобар 2009. г. (СПС 6), *Интервју Жарка Обрадовића Новосћима*, 8. мај. 2009. г. (СПС 7), *Ниш центар руских летјећих ватрогасаца*, 22. октобар 2009. г. (СПС 8), *Неоиходан закон о лобирању*, 4. мај 2009. г. (СПС 9);

– официјелни сајт Демократске странке Србије;

– официјелни сајт Демократске странке – Интервју Милорада Екмечића *Вечерњим новостима* (ДС 1), Интервју магазину *Печаш*, 2. октобар 2009. г. (ДС 2);

– официјелни сајт Либерално-демократске странке – Интервју Чедомира Јовановића магазину *Објектив*, 28. октобар 2009. г. (ЛДП 1);

0.5. У овом раду представићемо онај део резултата истраживања који се односи на најфреквентније именице и даћемо листу најчешћих концептуалних метафора које се тичу појма *Србије*.

1.0. На листи од 150 најфреквентнијих речи, именица је 32, и то су према учесталости употребе: *Србија, држава, сиранка, људи, закон, власти, грађани, година, влада, пишање, право, проблем, начин, Косово, сивар, време, сирана, република, друштво, председник, број, дан, град, Европа, иренушак, милион, део, основа, динар, банка, циљ, милијарда*.

1.1. Када за критеријум у разврставању ових именица узмемо у обзир дистинкцију апстрактно наспрам конкретно, према најједноставнијој подели на материјално, конкретизовано, опипљиво, у крајњој линији, и нематеријално, из домена апстракције, некохерентно, добијамо нешто јаснију слику о природи политичког говора. Најфреквентније су апстрактне именице: *држава, сиранка, закон, људи, власти, грађани, влада, пишање, председник, право, проблем, начин, сивар, време, сирана, република, град, друштво, иренушак, део, основа, циљ*. Именице *људи, закон, грађани, пишање, председник, град и друштво* могу се учинити и конкретним, али наш корпус показује да се оне употребљавају веома често са неодређеним, апстрактним значењем:

„Ако говоримо о отпуштању људи, онда Влада мора бити ефикасна. Мислим да људи имају право на опортунизам“ (К 14. 9); „И мрвице су довољне да покажу грађанима какво је стање у земљи“ (СНС 6); „Оно што вам је колегиница Јоргованка Табаковић у уводу и напоменула, пошто ту слику треба да приближимо грађанима, они се већ питају шта су то курсне разлике, шта су то негативне курсне разлике?“ (СНС 7); „Најбољи одговор на питање колико вреди политика ове коалиције, колико вреди оно што чини и ради, дали су грађани свих ових општина и градова... „ (СПС 1); „Председник општине и други органи локалне самоуправе у обавези су да се старају о добробити свих грађана“ (СПС 1); „Нека спроводе све што је у складу са законом, али немој да затварају новине које им се не допадају само зато што пишу о њима лоше“ (СНС 1); „Али мислим да је изузетно важно да целокупно друштво данас каже стоп насиљу, против смо насиља, то је нешто што је недопустиво за наше друштво“ (УН 30.9) итд.

На овај начин посматране, апстрактним се могу сматрати још и властите именице: *Србија, Косово, Европа*.

1.2. Заједничких конкретних именица има веома мало: *динар, број, дан, година и банка*.

1.3. Једна од најчешће истицаних одлика бирократског језика, те самим тим и политичког стила који се бирократизовао, како смо видели, јесте апстрактност. Она се сигурно огледа и у наведеним чињеницама да су апстрактне именице најфреквентније, али и убедљиво најбројније именице у говорима поли-

– официјелни сајт Српске напредне странке – Конференције за новинаре (део који се односи на одговоре на новинарска питања): 3. јул 2009. г. (СНС 1), 28. август 2009. г. (СНС 2), 1. септембар 2009. г. (СНС 3), 16. септембар 2009. г. (СНС 4), 4. октобар 2009. г. (СНС 5), 23. октобар 2009. г. (СНС 6), 25. октобар 2009. г. (СНС 7);

– официјелни сајт Српске радикалне странке – *Злоупотреба посетје Медведјева*, 22. октобар 2009. г. (СПС 1); *Власти изазива општу опасност*, 1. октобар 2009. г. (СПС 2); *16 година од злочина*, 10. септембар 2009. г. (СПС 3); *Србија матирана држава*, 3. септембар 2009. г. (СПС 4); *Србија помаже у сировођењу Ахтисаријевог плана*, 27. август 2009. г. (СПС 5); *Криминал и корупција највећи проблеми*, 8. октобар 2009. г. (СПС 6); *Шта доноси ребаланс буџета*, 6. октобар 2009. г. (СПС 7); *Брига за грађане, не монополисти*, 13. август 2009. г. (СПС 8); *Снање у ЈКП Пуш*, 29. октобар 2009. г. (СПС 9).

тичара. У тесној вези са одликом апстрактности, као што је у теоријском делу већ речено, стоји и виши ниво категоризације којем је политички говор склон, те у прилог томе иде и овде наведена фреквенција именица типа *држава*, *власт*, *пистињање*, *проблем*, *начин*, *стивар*, *друштво*, *део*, *основа*, *циљ*. Издвајају се управо ове именице, јер се по механизмима метафоре и синегдохе оне претварају у апстрактне појмове који су замена за конкретне, а самим тим и средства заташкавања истине. Наиме, најчешће су реченичне формуле следећег типа:

Ф1: *Друштво/власт/влада/држава/република* траже *начин/има* за *циљ* да реше *пистињање/проблем/стивар* који је *део/основа* нечега (*друштво*)

Овим се у ствари добија следеће:

Откривена Ф1: НЕИМЕНОВАНИ ПОЈЕДИНАЦ мора да реши НЕКОНКРЕТИЗОВАНИ ПРОБЛЕМ.

Када се узме у обзир значењски потенцијал ових именица, сигурно је да се оне углавном односе на власт (*држава* најчешће у значењу *државни врх*, *власт*, *влада*, *република*, *председник*), те се овде крије још једна нелепа истина о томе у којој мери су политичари опседнути влашћу.

1.4. Најфреквентнија именица је, као што смо видели, именица *Србија*. Ово је разумљиво будући да је основни мотив политичке борбе управо земља у којој живимо. Овде вреди поменути да се именица *Србин* не појављује на листи најфреквентнијих речи. Могуће је да ова именица изостаје, јер је могућност за варирање њеног значења у зависности од контекста много мања него што је то случај са именицом *Србија*, али и зато што коришћење именице *Србин/Срби* може да указује на изузимање других националности које живе у Србији.

Како бисмо демонстрирали начине сужавања и ширења њеног значења, за почетак ћемо погледати значењску структуру ове именице према Речнику српског језика Матице српске из 2007. године. Наиме, под одредницом *Србија* налазимо следећа значења: **а.** *држава на северу централног Балкана, већином насељена Србима* (дакле, у питању је чисто географска дефиниција) **б.** *ист. назив за разне српске државне организације у прошлости*. Под овим другим значењем можемо назрети проблематичност у одређивању тачне семантичке, лингвистичке дефиниције. Наш корпус то такође показује: Србија некада покрива значење *народа који у њој живи*, онда када механизмом метонимије проширује своје семантичко поље. Ова именица сужава своје семантичко поље тако што у примерима: „Када Дачић наступа као заменик председника Владе подсетите га да та функција није уставна, када наступа као први потпредседник реците му да та функција није уставна и реците да ми жмуримо и ћутимо о томе због те чињенице да су то биле цене стварања једне коалиције која треба да заврши посао који је започела, не допуштајући на такав начин повратак на власт оне политике коалиције која је срушила овај град и Србију кофронтирала са читавом Европом“ (К 14. 9) или: „Сада ћемо ми да уђемо у измене Закона о рехабилитацији, управо због тога, јер не можемо да занемаримо да неко ко је проглашен народним непријатељем, да му није узета комплетна имовина. И ту ће се такође појавити додатно обавеза за Србију, према неким проценама, односно, за државу, у овом тренутку од најмање десет милијарди евра...“ (УН 18. 10) значи *људи на власти*, некада само *стираначку политику* или чак *политику једног човека*. Ова именица тако кореспондира са другим именицама са листе најфреквентнијих речи: *Србија* је некада исто што и *држава*, *власт*, *стиранка*, *људи*, *грађани*, *република*, *друштво*.

2.0. Посебно ћемо размотрити концептуалне метафоре које се јављају у вези са појмом Србија.⁴

Метафора 1 – србија је човек који се спрема на пут:

„Сетимо се, господин Баро је дошао први пут у мају прошле године и он је Србији и прво Србији представио мапу пута и ту смо видели које су то реформе које морамо имплементирати да би добили бели шенген.“ (УН 28. 9) // „Далеко је Србија од те врсте слободе и ми треба да је усмеримо ка њој...“ (ЛДП 1).

Метафора 2 – србија је човек с много обавеза:

„И ту ће се такође појавити додатна обавеза за Србију, према неким проценама.“ (ДС 2) // „И мислим да ће то бити могућност када ће се и господин Баро и његове колеге из Европске комисије уверити да Србија ради апсолутно све што је у њеној моћи да лоцира и изручи преостала два хашка оптуженика“ (УН 28. 9).

Метафора 3 – србија је кандидати с подршком:

„Видели сте недавно Карл Билт у име ЕУ, пошто Шведска председава ЕУ је рекао да они наравно не могу да оспоре Србији право да поднесе кандидатуру...“ (УН 28. 9) // „Како да не, али ако постоји буџетска подршка, и то сто милиона евра, и Србија је једина која је добила такву подршку у суштини...“ (ИЈБ 30. 9).

Метафора 4 – србија је путник који се изгубио на свом путу:

„Да Србија пропада и да нам је држава због неспособне, несамосталне и неодговорне власти изгубила сваку оријентацију и нашла се на странпутици.“ (УН 18. 10) // „Ми као држава већ годинама идемо у погрешном правцу“ (К 14. 9).

Метафора 5 – србија је човек пред искушењем:

„Уз сву ову муку морамо бити свесни да се пред Србију отвара још један велики проблем и огромно искушење.“ (К 14. 9) // „Врло је чудно да Србија успоставља неке одnose са другима, односе који су флуидни и непрецизно формулисани“ (ЛДП 1).

Метафора 6 – србија је зграда коју треба обновити:

„Ново национално окупљање за унутрашњу обнову Србије мора народу да пружи јасне одговоре на кључна питања са којима се као земља суочавамо.“ (ДСС 1) // „Унутрашњом обновом и јачањем Србије ми себе на најбољи могући начин препоручујемо за шире међународне интеграције“ (К 14. 9) // „Пред Демократском странком Србије је велики и тежак задатак да својом постојаном, истинољубивом, реалном и промишљеном политиком поново пробуди наду и националну енергију код грађана како би заједно на чврстим и здравим темељима градили Србију.“ (ДСС 1) // „Ми хоћемо да мењамо и обновимо Србију и зато смо опредељени за ново окупљање“ (ЛДП 1).

Метафора 7 – србија је зграда која се наслеђује:

„Нема пуно користи за Србију уколико у овом тренутку ми своју енергију усмеримо на рушење, неконтролисано рушење...“ (К 14. 9.) // „Ми смо овакву Србију наследили, нисмо је стварали...“ (К 14. 9) // „Ја сам у једној таквој Србији живео и сада бих волео да јој се такав ентеријер никада не врати.“

Метафора 8 – србија је пријатељ:

⁴ Због ограниченог простора, овде наводимо само најчешће метафоре и најрепрезентније потврде за њихово стварање.

„Република Србија може преузети мере ради остваривања веза са исељеницима.“ (УН 13. 9) // „Поред тога, оно што још већу забуну изазива образложењу, то што сте посебно рекли да је Србији је изузетно стало до тога да одржава те везе са Србима у Босни, наравно, афирмисање свих оних друштвених вредности о којима се данас спорадично говори, без којих ми не можемо да функционисемо.“ (К 14. 9) // „На држави Србији је да успоставља што боље контакте са међународним мисијама на Косову и да исправља ту неправду.“ (К 14. 9) // „Тако да је ово важна посета која ће дати замајац даљем развоју односа Србије и Русије.“ (УН 28. 9)

Метафора 9 – србија је нестрпљива особа која ишчекује нешто што изостаје:

„Србија више нема времена за чекање и ако је једној Влади потребно више од годину дана да би се уходала и да би почела да ради свој посао таква Влада Републици Србији никако није потребна, с обзиром и на тренутак у коме се она налази и с обзиром на стање у коме наши грађани живе.“ (СНС 6) // „Обећавали су грађанима Србије напредак и бољу будућност, а одвели су Србију у ћорсокак и пропадање“ (СНС 4).

Метафора 10 – србија је дете у невољи:

„Он, као представник ове државе чија политичка партија је носилац свих активности у власти, предузима на време мере и да спречава овакве поступке, он са напредном памећу саопштава из Њујорка да је вандализам велика опасност која се надвила над Србијом“ (СРС 2)

2.1. Из изложеног уочавамо, најпре, да се све ове метафоре могу организовати у две тематске групе. Једну групу можемо обележити ознаком *људско биће*, дакле, ради се о персонификацији појма Србија, и у оквиру ње разликујемо неколико ужих скупина: а) група метафора која *Србију* приближава реципијенту повезујући је са блиским и драгим особама: србија је пријатељ, србија је дете у невољи; б) група метафора која *Србију* приближава појму *власт*, те тако не само да прави дистанцу у односу на реципијента, већ треба да укаже на то да је Србија једнако важна и значајна као што је случај са високим друштвеним положајима: србија је човек с много обавеза, србија је кандидати с подршком; в) метафоре које *Србију* повезују са човеком коме треба помоћи или са којим се треба саосећати: србија је путник који се изгубио на свом путу, србија је човек пред искушењем, србија је човек који се спрема на пут, србија је нестрпљива особа која ишчекује нешто што изостаје. Другу, мању групу можемо обележити ознаком *браћевински објекат*: србија је зграда која се наслеђује.

2.2. Дакле, као што се види из наведених примера, веома су различита поимања појма Србије. „Најважније, најефикасније и најефективније су оне метафоре које су у језик несвесно уграђене путем установљених конвенција и служе као средство перспективизације, усмеравања пажње: с једне стране наглашавају жељене ставове, погледе и мишљења, а с друге стране игноришу небитне, али и непожељне аспекте одређене појаве“ (Силашки 2009: 15). Овде су, свакако, најинтересантније оне метафоре које побуђују јаке емоције јер „један од главних разлога коришћења метафора у политичком дискурсу, који у изборном периоду има све одлике убеђивачког дискурса, јесте изазивање емоција, којима је касније лакше манипулисати“ (Силашки 2009: 15). Ако неко Србију види као *дете у невољи* или *пушника који је залушао на свом пушту*, онда ће свакако код реципијента изазвати сажаљење, потребу да се помогне, најтоплија осећања емпатије и сл. Овде је важно да се занемарује разлог невоље, односно, разлог посрнућа с пута,

јер је невоља стављена у први план. Ако је потребно рестаурирати нешто што се наслеђује, дакле, нешто што више има емотивну, него употребну вредност, онда ће реципијент посебну пажњу обратити на то. То да је Србија *наследна*, вероватно, треба да подсети на то да грађани нису имали могућност избора у погледу места рођења, или да можда понуди алузију на родну кућу, а са њом да изазове емпатију и осећај одговорности, те да наметне обавезу да се према њој треба опходити пажљиво. Пријатеље, такође, доживљавамо блиско, тако да би и ова алузија била једна од оних које су ту да побуде најнежнија осећања у људима којима се говори. Онда када се Србија доживљава као *кандидат* и као *човек са много обавеза*, тада је важно да се она приближи политичарима и метафори власти, јер су и кандидати и политичари скоро увек представљени као особе са много одговорности и обавеза.

3.0. На крају, показали смо које су све могуће концептуализације у вези са појмом *Србија*, те на који начин се тим појмовним метафорама служе говорници. Овим радом желели смо да укажемо на неопходност да се приликом испитивања било ког нивоа политичког говора треба посветити оном што није изречено, тј. оним садржајима на које појавни садржај у оваквом говору само упућује. Такође, видели смо како концептуални елементи у политичком дискурсу, базирани на механизмима метонимије и метафоре, чине такав говор суптилним манипулативним средством које служи утицају на целокупно јавно мњење. Циљеви таквог дискурса, нажалост, често се испоставе само опортунистичким средством у борби за власт и позиције.

Литература

- Баћевић 1994: Љиљана Баћевић, „Медији и избори“, *Гледишта* 35/1-6, 95–110.
- Бугарски 1995: Ранко Бугарски, *Језик од мира до рата*, Београд: XX век.
- Бугарски 2002: Ранко Бугарски, *Лица језика*, Београд: XX век.
- Бугарски 2009: Ранко Бугарски, *Нова лица језика*, Београд: XX век.
- Група аутора 2006: Бранислав Брборић, Јован Вуксановић, Радојко Гачевић, *Српски језик у нормативном огледалу*, Београд: Београдска књига.
- Драгићевић 2007: Рајна Драгићевић, *Лексикологија српског језика*, Београд: Завод за уџбенике.
- Илић 1982: Слободан Илић, „Ријечи политике“ у: *Актуелна питања наше језичке политике*, Београд: Просветни преглед, 119–124.
- Кликовац 2004: Душка Кликовац, *Метафоре у мишљењу и језику*, Београд: XX век.
- Кликовац 2008: Душка Кликовац, *Језик и моћ*, Београд: XX век.
- Мишић Илић – Благојевић 2007: Биљана Мишић Илић, Савка Благојевић, „Заводљиви језик изборних кампања“ у: *Језик, књижевност, политика*, Ниш: Филозофски факултет, 53–65.
- Новак 1990: Божидар Новак, „Изборна кампања као средство политичког маркетинга“ у: *Политички маркетинг*, Београд: НИП Радничка штампа, 95–112.
- Радовановић 2003: Милорад Радовановић, *Социolingвистика*, Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зоран Стојановић.
- Силашки 2009: Надежда Силашки, Татјана Ђуровић, Биљана Радић Бојанић, *Јавни дискурс Србије*, Београд: Центар за издавачку делатност Економског факултета.
- Симић 1996: Радоје Симић, *Политички дискурс*, Земун: МК Актел.

- Славујевић 1994: Зоран Славујевић, „Изборне кампање“, *Гледишта* 35/1-6, 82–94.
- Славујевић 2005: Зоран Славујевић, „О слоганима политичких странака и кандидата“, *Социолошки преглед* 38, 47–80.
- Славујевић 2006: Зоран Славујевић, *Библија и пропаганда*, Београд: Службени гласник.
- Станојчић, Поповић 2008: *Граматика српског језика*, Београд: Завод за уџбенике.
- Стефановски 1995: Ана Стефановски, „Англицизми у рекламном простору српског језика“, *НССУВД* 23/2, 127–131.
- Чомски 2008: Ноам Чомски, *Контрола медија*, Нови Сад: Рубикон.
- Чомски 2006: Ноам Чомски, *Пропаганда и јавно мњење*, Нови Сад: Рубикон.
- Шкиљан 1998: Дубравко Шкиљан, *Јавни језик*, Београд: XX век.

**ABOUT ABSTRACT LEXICAL UNITS IN POLITICAL DISCOURSE
(WITH SPECIAL REFERENCE TO CONCEPTUALIZATION OF SERBIA)**

Summary

This paper analyzes the most frequent lexical units in political discourse in Serbia, with special reference to conceptualization of *Serbia*. As it is known that lexical meaning appears in the interaction of language, thinking process and reality, the results of our quantitative research of the most frequent units are taken as a basis for new research about the nature of political discourse. In this paper we will discuss the most frequent conceptual metaphors with Serbia as a target domain.

Svetlana Slijepčević